

Liga Apărării Drepturilor Omului din Moldova
League for Defence of Human Rights of Moldova

Address: MD-2009, 13 V. Alecsandri str., offs. 24-28,
Chisinau, Moldova
Mail address: MD-2068, P.B. 2801, Chisinau-68
Tel/Fax: +373 22/ 280512 / 729352
E-mail: info@ladom.org.md
Web: www.lado.ngo.md www.ladom.org.md

Observarea alegerilor guvernatorului (başkanului) UTA „Gagauz Yeri”

RAPORT NR. 1

Perioada de monitorizare: 4 - 28 octombrie 2006

Proiectul de Observare a alegerilor başkanului UTA „Gagauz Yeri” este parte integră a programului de promovare a alegerilor libere și corecte în autonomia găgăuză implementat de Reprezentanța Fundației Eurasia în Republica Moldova în parteneriat cu Liga apărării drepturilor omului din Moldova (LADOM), Asociația pentru democrație participativă (ADEPT), Asociația presei independente (API) din resursele Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Agenției Suedeze pentru Dezvoltare Internațională (SIDA) și Fondul Național pentru Democrație din SUA (NED).

Prezentul raport reflectă rezultatele monitorizării efectuate în perioada 4-28 octombrie 2006. Informația a fost colectată prin intermediul a patru observatori pe termen lung în localitățile Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești și a unui coordonator regional în orașul Comrat. Observarea procesului electoral are loc pe baza standardelor și principiilor acceptate la nivel internațional, stipulate în Codul de conduită al observatorului și în Regulamentul Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova (CEC) cu privire la statutul observatorilor.

Informația prezentată în raport a fost colectată prin intermediul unui chestionar săptămânal, care include întrebări referitor la desfășurarea procesului electoral, de ex. aplicarea legislației electorale de către autoritățile centrale și locale, modul de administrare a alegerilor, modul de desfășurare a campaniei electorale, reflectarea campaniei în presă etc.

Raportul a fost elaborat de: Paul Strutzescu, Andrei Brighidin.

REZUMAT ȘI CONCLUZII

În perioada de monitorizare sus menționată au fost observate o serie de evoluții pozitive: adoptarea Regulamentului despre reflectarea în mijloacele de informare în masă ale UTA Găgăuzia și ale Republicii Moldova a campaniei electorale pentru alegerea Guvernatorului Găgăuziei care prevede că concurenții electorali beneficiază de condiții și posibilități egale în mass-media, dialogul deschis și constructiv stabilit între Comisia Electorală Centrală din Comrat și societatea civilă.

În același timp, persistă aspecte negative în desfășurarea procesului electoral: statutul juridic neclar al legilor locale și necoresponderea acestora cu Codul Electoral al Republicii Moldova, implicarea nejustificată a autorităților publice centrale în procesul electoral, utilizarea de către actualul bașcan a pârgurilor administrative pentru obținerea unor avantaje electorale, utilizarea de către actualul bașcan a resurselor administrative în scopuri electorale, transparența redusă a organelor electorale, lipsa de transparență a finanțării concurenților precum și cheltuielile operate de aceștia în scopul agitației electorale, procedee difuze de agitație electorală aplicate de un concurent electoral, lipsa de condiții egale pentru toți concurenții electorali.

Aspectele negative menționate în acest raport pot afecta în mod dramatic integritatea procesului electoral dacă acestea nu vor fi remediate.

CONSTATĂRI

1. Cadrul legislativ

Unitatea Teritorial-Autonomă găgăuză este recunoscută și există de jure și de facto în baza Legii Republicii Moldova privind statutul special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) Nr.344-XIII din 23.12.1994. Această Lege (art.1 al.1) prevede că Găgăuzia, ca unitate teritorială autonomă, este parte componentă a Republicii Moldova, fiind administrată în temeiul Constituției Republicii Moldova și actelor normative ale Adunării Populare (Halc Toplusu) a Găgăuziei, care nu vin în contradicție cu Constituția și legislația Republicii Moldova (art.2); pământul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale, bunurile mobile și imobile, aflate pe teritoriul Găgăuziei, sunt proprietate a poporului Republicii Moldova și constituie, totodată, baza economică a Găgăuziei (art.6). Limbile oficiale în această regiune, potrivit art.3 al.1 sunt limbile moldovenească, găgăuză și rusa. De asemenea, Găgăuzia își are simbolică sa, care se folosește deopotrivă cu simbolică de stat a Republicii Moldova.

Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei prevede că Adunarea Populară a Găgăuziei adoptă legi a căror executare este obligatorie pe teritoriul Găgăuziei, inclusiv fixarea, organizarea și efectuarea alegerilor. Pe de altă parte, conform articolului 60 al Constituției Republicii Moldova „Parlamentul Republicii Moldova este organul reprezentativ suprem și unica autoritate legislativă a statului”, ceea ce denotă statutul juridic contradictoriu al legilor adoptate de Adunarea Populară a Găgăuziei.

Alegerile bașkanului Găgăuziei vor fi desfășurate în baza Legii UTA Găgăuzia privind alegerea guvernatorului (bașkanului) Găgăuziei (Găgăuz-Yeri) nr. 32-XXXIII/I adoptată la 11 septembrie 1998. La 8 iunie 2006 Adunarea Populară a pus problema revizuirii legislației în baza căreia urmează să se desfășoare alegerile, fiind modificate doar termenele ce țin de organizarea și administrarea alegerilor. Nu au fost modificate prevederile privind procedura de completare a buletinului de vot, totalizarea voturilor, observatorii, pentru a aduce prevederile legii în concordanță cu Codul Electoral al Republicii Moldova, care stabilește modul de organizare și desfășurare a alegerilor Parlamentului, în autoritățile administrației publice locale, precum și modul de organizare și desfășurare a referendumurilor. Astfel, conform legii respective pe buletinul se votează prin aplicarea a două linii încrucișate în cadrul cercului din dreptul unui singur patruleter.

Legea Nr.344-XIII din 23.12.1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) stabilește că Guvernatorul Găgăuziei este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat pentru un mandat de 4 ani, pe bază alternativă. Conform *Regulamentului Găgăuziei și legilor locale în domeniu*, alegerea Guvernatorului Găgăuziei se consideră nevalabilă dacă la primul tur de scrutin au participat mai puțin de jumătate, iar la al doilea tur de scrutin, mai puțin de o treime din alegători. Se consideră ales candidatul care a întrunit mai mult de jumătate din voturile alegătorilor care au participat la votare.

În cazul în care niciunul dintre candidați nu a fost ales în primul tur de scrutin, Comisia electorală centrală a Găgăuziei fixează data turului doi de scrutin, care se va desfășura peste 2 săptămâni, cu participarea a candidaților care au acumulat cel mai mare număr de voturi. La turul doi de scrutin este recunoscut ales candidatul care a acumulat cel mai mare număr de voturi, iar în cazul în care unul din candidați se retrage, este considerat ales candidatul ce acumulează mai mult de jumătate din voturile alegătorilor care au participat la scrutin.

Alegerile pentru funcția de Guvernator al Găgăuziei sînt stabilite printr-o hotărîre a Adunării Populare a Găgăuziei pentru nu mai tîrziu de trei luni de la expirarea împlinirii Guvernatorului în exercițiu sau în trei luni de la ziua intervenirii vacanței funcției (în caz de demisie, de imposibilitate a exercitării funcțiilor sau deces). Data alegerilor se stabilește cu cel mult 60 de zile înainte de desfășurarea lor.

2. Autoritățile publice centrale

La 21 octombrie 2006 președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, a efectuat o vizită oficială în orașul Comrat, unde a avut întrevederi cu membrii Comisiei Electorale Centrale. În cadrul vizitei șeful statului a opinat că toți candidații la funcția de bașkan trebuie să fie tratați în mod egal în cadrul campaniei electorale. La scurt după declarația șefului statului, judecătoria Ceadâr-Lunga a sistat până la finalizarea alegerilor bașkanului Găgăuziei procesul judiciar intentat împotriva concurentului electoral Mihail Formuzal, înregistrat la CEC din Comrat în calitate de candidat independent. Totuși, un al doilea proces intentat lui M. Formuzal rămâne în

vigoare și este examinat de judecătoria Cahul. Fiind întrebați de reporterul agenției Infotag¹ dacă procesul a fost sistat și de către judecătoria Cahul, reprezentanții acesteia au menționat că nu cunosc nimic despre sugestia șefului statului.

Conform unui comunicat de presă difuzat de M. Formuzal, în cadrul aceleiași vizite la Comrat Președintele Vladimir Voronin a chemat alegătorii să nu voteze pentru Formuzal pentru că acesta ar fi „baptist”

La 14 octombrie 2006, în timpul unei ceremonii de inaugurare a drumului și a podului din satul Avdarma, președintele Voronin a anunțat public că nu ar dori ca puterea să fie preluată de persoane ce ar duce o politică de confruntare dintre autonomie și autoritățile centrale ale Republicii Moldova.

Întâlnirea actualului bașkan cu un deputat al Federației Ruse

La 20 octombrie 2006, bașkanul UTA „Gagauz Yeri”, Gheorghe Tabunșcic, a avut o întrevedere cu deputatul Federației Ruse, Oliga Seliverstova, la inițiativa acesteia. Unul din subiectele discutate în cadrul întrevederii (potrivit publicației «БЕСТИ ГАГАУЗИИ», editat de Adunarea Populară și Comitetul executiv al autonomiei), a fost realizarea decretului președintelui Federației Ruse, Vladimir Putin, privind plata unor compensații către veteranii războiului doi mondial carelocuiesc în spațiul CSI și dețin cetățenia rusă. În urma întrevederii, părțile au ajuns la un acord privind chestiunea în cauză, și alte programe umanitare pentru susținerea regiunii găgăuze și „o implicare mai activă a diplomației populare”². Desfășurarea și rezultatele întrunirii în perioada campaniei electorale poate fi calificată ca o tentativă de a influența votul alegătorilor, și a utiliza pârgii administrative ale unui strat străin pentru obținerea unor avantaje electorale.

3. Autoritățile publice locale

În conformitate cu prevederile art. 54 alin. 4 al Legii locale privind alegerea bașkanului Găgăuziei, autoritățile publice locale și-au onorat obligațiunea de a stabili și garanta un minimum de locuri speciale destinate anunțurilor electorale, și de a stabili localurile pentru desfășurarea întâlnirilor cu alegătorii.

De asemenea, în conformitate cu articolul 43 al legii menționate, autoritățile publice locale au început procesul de actualizare a listelor electorale, pentru a le aduce la cunoștința populației cu 20 de zile înainte de alegeri.

În pofida progreselor menționate, provoacă îngrijorări relatările directorului școlii nr. 20 din Ceadâr-Lunga, conform cărora la 20 octombrie profesorii de la această școală, sub presiunea administrației raionale, au fost obligați să participe la o întâlnire cu alegătorii organizată de concurentul electoral Gheorghe Tabunșcic în satul Baurci. Profesorii afirmă ca au fost transportați la Baurci cu autobuzul din localitatea lor. La aceeași întâlnire au participat și muncitori din colhozul din satul Copceac, care au fost transportați la reuniune cu un autobuz al colhozului din localitate.

4. Administrarea alegerilor

La crearea Comisiei Electorale Centrale au fost respectate prevederile articolului 18, componența CEC fiind aprobată prin dispoziția Adunării Populare la propunerea a către trei candidaturi înaintate de Adunarea Populară, Comitetul Executiv al Găgăuziei și instanțele judiciare. Încă la începutul perioadei electorale candidatul la funcția de bașkan M. Formuzal a criticat componența CEC, punând la îndoială imparțialitatea membrilor acesteia.

Sunt salutare acțiunile de respectare a prevederilor articolului 30 a legii locale ce țin de crearea Circumscripțiilor Electorale și a Consiliilor Electorale de Circumscripție a căror componență a fost publicată în «БЕСТИ ГАГАУЗИИ» din 27.10.2006. La 6 octombrie 2006 CEC a aprobat Regulamentul despre reflectarea în mijloacele de informare în masă ale UTA Găgăuzia și ale Republicii Moldova a campaniei electorale pentru alegerea Guvernatorului Găgăuziei care prevede că concurenții electorali beneficiază de condiții și posibilități egale în mass-media în cadrul campaniei electorale în conformitate cu Concepția privind reflectarea campaniei electorale pentru alegerea bașkanului Găgăuziei, aprobată de redacțiile mijloacelor de informare în masă.

¹ Știre difuzată de Agenția „Infotag” la 24 octombrie 2006

² Articol publicat în „Vesti Gagauzii” din 20 octombrie 2006

De asemenea, la 17 octombrie, în cadrul programului de promovare a alegerilor libere și corecte al Fundației Eurasia s-au întrunit în Comrat la o „masă rotundă” reprezentanți ai Comisiei Electorale Centrale din Găgăuzia, Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, Adunării Populare, asociațiilor LADOM, ADEPT și API, mass-media și organizațiilor neguvernamentale locale. Participanții la „masa rotundă” au discutat inițiativele organizațiilor neguvernamentale în domeniu și punctul de vedere al organelor electorale cu privire la organizarea și administrarea alegerilor. Merită de menționat dialogul deschis și constructiv stabilit între participanții la reunine, în mod special deschiderea spre colaborare a CEC în vederea organizării unor alegeri libere și corecte în regiune.

În pofida progreselor înregistrate, până în prezent nu a fost stabilită prin hotărâre a CEC lista de acte limitative cu care se poate vota pentru a preveni „votul multiplu”, fenomen răspândit la alegerile precedente din UTA „Gagauz Yeri”.

La 23 octombrie 2006, în cadrul ședinței ordinare a Comisiei Electorale Centrale, în legătură cu identificarea unor nereguli în urma verificării listelor tipizate de semnături, candidatului la funcția de bașkan Valerii Ianioglo i-a fost refuzată înregistrarea la CEC, fiind emisă și o hotărâre în acest sens³. Luând în considerare dreptul de a candida în alegeri ca unul dintre principiile fundamentale ale unui proces electoral democratic și echitabil, încurajăm organele electorale să asigure transparența procedurilor sale, inclusiv în timpul verificării semnăturilor.

De asemenea, conform relatărilor lui Serghei Buzadji, reprezentant al concurentului electoral Mihail Formuzal, în timpul înregistrării listelor de semnături la CEC, aceștia au fost rugați să nu asiste la procesul de verificare a listelor. Conform aceleiași surse, candidatul Tabunșcic împreună cu un reprezentant al său a avut posibilitatea să asiste la procedura de verificare a listelor. În acest sens, recomandăm CEC să aplice un tratament egal și nediscriminatoriu tuturor concurenților electorali.

5. Concurenții electorali

Nici unul dintre cei patru concurenți electorali înregistrați la CEC nu a indicat pe materialele de propagandă electorală data tiparului, tipografia și tirajul, fapt ce indică asupra unei lipse de transparență a finanțării concurenților precum și cheltuielile operate de aceștia în scopul agitației electorale. LADOM recomandă emiterea unei hotărâri din partea CEC în această privință.

Este îngrijorătoare utilizarea unor procedee difuze de agitație ca de exemplu: la 24 octombrie 2006 în orașul Vulcănești anumite persoane se apropiau de trecători întrebându-i dacă ei vor vota pentru concurentul electoral N. Dudoglo. În cazul unui răspuns afirmativ cetățenii erau rugați să semneze în dreptul numelui de familie al acestuia. De menționat ca asupra trecătorilor nu s-au exercitat presiuni.

La 19 octombrie 2006, între orele 17:00 și 19:00, candidatul Gheorghe Tabunșcic a venit la o întâlnire cu persoanele de încredere cu mașina sa de serviciu (număr de înmatriculare RMG058), fapt ce vorbește despre utilizarea de către actualul bașkan al Găgăuziei a resurselor administrative.

În pofida faptului că autoritățile publice locale au rezervat spații destinate anunțurilor cu caracter electoral, programul electoral al concurentului electoral Stoianoglo A. D. au fost afișate la ușile de intrare ale facultății locale de drept și pe ușile restaurantului Cavrana din. Mun. Comrat, ceea ce reprezintă o încălcare a prevederilor Legii locale.

6. Masmedia

În presa scrisă campania electorală este reflectată preponderent de ziarele «Вести Гагаузии», «Знамя», «Настоящее Знамя» și «Панорама». Mijloacele de informare în masă ce sunt subvenționate din bugetul de stat îl favorizează concurentul electoral Gheorghii Tabunșcic.

ALTELE

Opinia observatorilor este că populația/alegătorii ezită să se implice în activități de agitație electorală, permise conform prevederilor art. 54 alin. 1 din legea locală. Populația din regiune este nesigură în viitor, considerând că o eventuală implicare ar putea avea asupra lor consecințe negative după alegeri.

³ Publicată în ediția din 27.10.2006 a ziarului «ВЕСТИ ГАГАУЗИИ»

RECOMANDĂRI

Comisiei Electorale Centrale:

- Emiterea unei hotărâri privind obligativitatea indicării pe materialele de agitație electorală a denumirii concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit.
- Aprobarea unei hotărâri privind lista limitativă de acte de identitate în baza cărora se poate vota
- Aprobarea unei Instrucțiuni de către CEC cu privire la particularitățile ce țin de efectuarea votării la alegerile bașcanului din 3 decembrie 2006.

Autorităților publice centrale:

- Modificarea legii UTA Găgăuzia privind alegerea guvernatorului (Bașcanului) Găgăuziei (Găgăuz-Yeri) nr. 32-XXXIII/I adoptată la 11 septembrie 1998 în conformitate cu prevederile Codului Electoral al Republicii Moldova și Recomandările Comisiei de la Veneția.
- Pentru a evita obținerea de avantaje electorale în virtutea funcției deținute, recomandăm substituirea sintagmei „au dreptul” din art. 53 alin. 3 în legea locală prin sintagma „sunt obligați”.

Autorităților publice locale:

- Asigurarea unor condiții egale pentru toți tuturor concurenților electorali
- Actualizarea calitativă a listelor electorale

Concurenților electorali:

- Respectarea legislației electorale

Mass-media:

- informarea obiectivă și amplă a opiniei publice de către mass-media cu privire la procesul electoral.